

Lauž fantāzijas žanra iedomātos rāmjus

DAGNIJA DRUNGILA

Ukraiņu rakstniece Natālija Matolincea šobrīd ir viena no pamanāmākajām fantāzijas žanra autorēm Ukrainā un ārpus valsts robežām. Nesen viņa sākusi rakstīt arī angļu valodā, līdz ar to viņas balss, kas stāsta pasaulei par skaisto zemi, kuru šobrīd plosa karš, kļuvusi vēl dzirdamāka.

Rakstniece Natālija Matolincea Ventspils Starptautiskajā Rakstnieku un tulkotāju mājā uzturas pirmo reizi. Viņa gan iepriekš vairākkārt viesojusies Rīgā un ir sajūsmā par skaistajām galvaspilsētas jūgendstila ēkām. Tādas ir arī viņas dzimtajā pilsētā Ļvivā, kas savulaik bijusi nevis Krievijas impērijas, bet gan Austroungārijas sastāvā, tādēļ tās kultūrvēsturiskajā mantojumā ir ne mazums Skaistā laikmeta (*Belle Epoque*) pārļu. Uz Ventpili viņa šoreiz devusies taisnā ceļā no Ļvivas. «Jebkurš ceļojums ārpus Ukrainas šobrīd ir nervus kutinošs. Lidmašīnas, protams, nekursē, turklāt ierasto četru stundu vietā no Ļvivas līdz robežai vilcienā jāpavada divas dienas. Braucienā autobusā es nepārdzīvotu,»

ļauj mazliet ievilkt elpu un nodoties darbam ar tekstu. Natālija raksta šobrīd visā pasaulē strauju popularitāti gūstošajā fantāzijas žanrā, turklāt viņas lauciņš ir tieši urbānā fantāzija. Tāpēc arī viņai ir tik svarīgi sajūst katras pilsētas noskaņu un īpašo elpu. Šobrīd Rakstnieku mājā Natālija strādā pie fantāzijas romānu sērijas, kuros fantāzija un maģiskums savijas ar vēsturisko Skaistā laikmeta kolorītu, kas raksturīgs arī šodienas Ļvivai.

Piedzīvot brīnumus

Ukrainā, tāpat kā citur pasaulē, fantāzijas žanrs šobrīd attīstās ļoti strauji, un, ja vēl pirms gadiem piecpadsmit šī žanra tekstus rakstīja vien saujiņa ukraiņu autoru, šobrīd viņu

Foto: Kriste Kūla

Ukraiņu rakstniece Natālija Matolincea novērtē, ja cilvēki cenšas ieklausīties viņas tautiešu balsis, cenšas ieraudzīt ukraiņu perspektīvu.

robežojas tikai ar vietējām teiksmām un tradīcijām. Tas ir lielisks veids, kā iesaistīt dažādu citu tautu mītus un leģendas.» Arvien vairāk rakstniece uz-

«Es apzinos, ka sabiedrībā attiecībā uz fantāzijas žanru ir daudz dažādu stereotipu.

Tas ir šķietami vieglprātīgs. Patiesībā

nedaudz ironiski iesmejas Natālija, «to robežpunktos apstādinātu ik pēc pusstundas». Šķiet, jaunajā sievietē mīt milzīga enerģija, kuru grūti iesprostot vienmuļības rāmjos.

Darbs klusumā

Tikko ieradusies Ventspilī, rakstniece par spīti nogurumam devusies iepazīt pilsētu. Arī šeit viņa pamanījusi dažas sev tik iemīļotā jūgendstila ēkas. Miglainā darbdienas

ir jau krietns pulciņš. Natālija ir rakstījusi vienmēr, kopš sevi atceras. Pusaudzes gadus tas ir bijis kā hobijs paralēli aizrautīgai lasīšanai, viņa piedalījies arī dažādās jauno autoru nometnēs. Vēlāk izlēmusi studēt žurnālistiku. «Ar fantāzijas žanra grāmatām aizrāvos jau ļoti agrā jaunībā. Man tās ļoti patīka. Vien fakts, ka visi notikumi parasti risinās kaut kur tāltālās zemēs, lika aizdomāties par to, ka brīnumus var piedzīvot arī

«Dzejas valoda var būt ļoti īsta, tieša un ļoti iedarbīga. Tajā nav nekā lieka, un dažkārt tieši tas ir labākais veids, kā noformulēt savas izjūtas.»

priekšpusdienā, staigājot pa Ventspils brūģetajām ielām un aizejot līdz jūrai, viņa nonākusi pie sajūtas, ka pilsēta ceļotājiem dāvā vientulību, kas gan neesot tik skumji kā izklausās. «Ikdienā dzīvoju lielpilsētā, un, pastaigājoties šeit gar jūras krastu un pusstundas laikā nesatiekot nevienu cilvēku, sajutos tā, it kā šī pilsēta būtu uzdāvināta tikai man vienai, lai varu to izpētīt. Protams, vēlāk pārliecinājos, ka šeit ir arī cilvēki. Tas tikai tāds darbdienas klusums.» Klusums un vientulība ir ļoti labi rakstnieces sabiedrotie, kas

tepat, piemēram, man tik ļoti mīļajā Līvīvē.» Tā Natālija pamazām sākusi rakstīt fantāzijas stāstus, kuru galvenā darbības vieta ir daudzveidīgā, krāšņā un noslēpumainām leģendām apvītā Līvīva. Pēc žurnālistikas studiju pabeigšanas, nedaudz vairāk kā pirms desmit gadiem, viņa nonākusi pie domas, ka, iespējams, uzrakstītais ir gana labs, lai to rādītu plašākai publikai, ne tikai draugiem un tuviekiem. Pirmie publicētie stāsti bijuši cieši saistīti ar mitoloģiju. «Tobrīd sapratu, ka ukraiņu fantāzijas literatūrai nav jāap-

driekstējusies savos stāstos ievīt ainas no Līvīvas vēstures, jo viņai šķietis, ka ukraiņu autoriem ir jāstāsta par sevi pasaulei. Tagad viņa par to ir pārliecināta. «Es apzinos, ka sabiedrībā attiecībā uz fantāzijas žanru ir daudz dažādu stereotipu. Tas ir šķietami vieglprātīgs. Patiesībā modernais fantāzijas žanrs ļoti daudz strādā ar traumatisko pieredzi. Piemēram, angļiski rakstošie autori ļoti daudz runā par dažādību – par dažādām tautām, to vēsturisko pieredzi, par atšķirīgu etnisko piederību, traumām. Tas ir arī veids, kā pastāstīt par savu zemi, tās vēsturi, skaistajām vietām. Esmu laimīga, ka varu pārstāvēt šo žanru, būt daļa no tā.»

Teksts un arīdzan grāmatas ir ļoti iedarbīgs līdzeklis, kā mainīt sabiedrību. Piemēram, *kovida* pandēmijas laikā Natālija izdeva stāstu *Pogu kaste, tējas nuda un rožu ziedlapiņu ievārijums*, ko var ietilpināt mājīguma fantāzijas (*cosy fantasy*) kategorijā. Laikā, kad cilvēki bija nobijušies no slimības postošās dabas, noguruši no sliktām ziņām un vientulības, Natālija sarakstīja un vēlāk Kanādas literārajā žurnālā *Tales & Feathers Magazine* publicēja stāstu par maģiskiem notikumiem, kas risinās kādā Līvīvas kafejnīcā. Stāstam raksturīga poētiska valoda, īpašu uzmanību pievēršot

modernais fantāzijas žanrs ļoti daudz strādā ar traumatisko pieredzi.»

sensorajai pasaulei, kas lasītājā raisa siltas izjūtas. Pati Natālija salīdzina: «Kā silts apskāviens vai tase aromātiskas kafijas,» un atzīstas, ka savulaik iemēģinājusi roku arī dzejas rakstīšanā. Turklāt kopš pilna mēroga Krievijas iebrukuma Ukrainas teritorijā viņa dzejai pievērsās arvien biežāk. «Dzejas valoda var būt ļoti īsta, tieša un ļoti iedarbīga. Tajā nav nekā lieka, un dažkārt tieši tas ir labākais veids, kā noformulēt savas izjūtas.»

Karš

«Ir ļoti grūti izskaidrot, kā pašlaik rit dzīve Līvīvē. Un esmu priecīga, ka cilvēkiem tas nav pilnībā saprotams, jo viņiem nav šādas pieredzes,» atzīst Natālija. Lai arī Līvīvē situācija nav tik šausminoša, kā tas ir citās Ukrainas pilsētās, jo tā ir tālu no frontes līnijas, arī tur ikdiena nerit mierīgi. «Tas ir kā dzīvot blakus melnajam caurumam, kurš kuru katru brīdi var visu aprīt. Mēs esam tādā kā sasalumā, visapkārt ir piķa melna tumsa, bet mēs turpinām būt un dzīvot.» Karadarbība ilgst jau vairāk nekā divus gadus, un arī cilvēki ir pielāgojušies. Izstrādātas mobilās aplikācijas, kuras

iedzīvotājus brīdina par iespējamajiem gaisa uzbrukumiem. «Līvīvai ir ļoti senas un bagātas kafijas dzeršanas tradīcijas. Es milu kafiju! Vēl aizvien varu baudīt kafijas tasi kādā no Līvīvas kafejnīcām, bet jau nākamajā brīdī sēdēt kādā gaitenī vai vannasistabā un gaidīt uzbrukumu un raizēties, vai draugiem viss kārtībā. Nākamajā dienā tāpat jānododas uz darbu, un atkal pienāk rīts ar kafijas tasi un ikdienas pienākumiem.» Līdzīgi kā daudzi citi postpadomju valstu iedzīvotāji, arī Natālija karu pazina no vecvecāku nostāstiem un grāmatām. «Tas, kā es iztēlojos karu, atšķiras no tā, kā ir patiesībā. Ir jāturpina dzīvot blakus melnajam caurumam. Jāceļas no rīta, jābauda kafija, zinot, ka nākamais mirklis var arī nepienākt.» Krievijas iebrukuma sākumā Natālijai šķietis, ka par spīti visam jāpaliel dzimtenē un iespēja viesoties kādā no rezidencēm jāizmanto tikai tad, kad beigsies karš. Jau pavisam drīz rakstniece sapratusi, ka ir jāizmanto izdevība pastāstīt pasaulei par Ukrainu, laužot stereotipus par šīs valsts iedzīvotājiem, kultūru un literatūru.